

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Škola: Střední škola obchodní, České Budějovice, Husova 9

Projekt MŠMT ČR: EU PENÍZE ŠKOLÁM

Číslo projektu: CZ.1.07/1.5.00/34.0536

Název projektu školy: Výuka s ICT na SŠ obchodní České Budějovice

Šablona III/2: Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT

Číslo šablony: VY_32_INOVACE_APS_078

Předmět: Aplikovaná psychologie

Tematický okruh: Osobnost a socializace

Autor, spoluautor: Mgr. Jana Šimánková

Název DUMu: Manipulace

Pořadové číslo DUMu: 18

Stručná anotace: žák se seznámí se základními pojmy, umí popsat manipulátora a znaky manipulace

Ročník: 1

Obor vzdělání: 63-41-M/01 Ekonomika a podnikání

Metodický pokyn: Žáci si vytvářejí na základě prezentace poznámky, na základě znaků manipulátora zjistí, zda je někdo takový v jeho okolí

Výsledky vzdělávání: Žák umí vysvětlit základní pojmy, snaží se o kultivovaný projev vhodně uplatňuje prostředky verbální a neverbální komunikace

Vytvořeno dne: 2.11.2013

Pokud není uvedeno jinak, uvedený materiál je z vlastních zdrojů autora.

Manipulace

Manipulace

 snaha ovlivnit myšlení druhé osoby či více osob tak, jak jim není vlastní

Manipulátor většinou na začátku jedná tak, aby získal u svých obětí sympatie. Často využívá své charisma a znalost slabých stránek ostatních lidí.

Manipulovaná osoba si často ani neuvědomuje, že je s ní manipulováno, případně si to uvědomuje, ale z nějakého důvodu se nemůže a někdy ani nechce bránit.

Klasifikace manipulací podle Jeronýma Klimeše

Základní dělení podle obcházené mohutnosti:

- 1) **Přímé (nátlakové)** - manipulátor obchází **vůli** manipulovaného. *Jednání z pozice moci či autority* – rodič x dítě, učitel x žák, policista x občan.
- 2) **Nepřímé (taktizující)** - manipulátor obchází **vědomí** manipulovaného, ten si není vědom, že se momentálně děje něco, co je pro něj nevýhodné. *Jednání z pozice podřízené* - dítě obchází zákaz rodiče, žák opisuje při zkoušce

Dělení z hlediska zisku:

- 1) **Altruistické** - manipulace **ve prospěch manipulovaného**
- 2) **Egocentrické** - manipulace **ve prospěch manipulátora**

Dělení z hlediska pořadí:

- 1) **Spouštěcí manipulace** - první v řadě.
- 2) **Obranné antimanipulace** - obranná reakce na předchozí manipulaci

Dělení podle manipulovaného objektu:

- 1) **Manipulace reálnými lidmi** - běžný význam
- 2) **Manipulace fantazijními postavami** - toto není manipulace reálným partnerem, ale pouze fantazijní postavou. (zhoršují psychickou pohodu)

Pozitivní manipulace

Manipulaci můžeme chápat i pozitivně, jako působení na ostatní s využitím autority a zkušeností.

Příklady:

- ***Některé zdravotnické obory***

- psychologie, psychiatrie, apod.

- ***Záchranné sbory***

- vyjednávání, uklidňování zachraňovaných, apod.

- ***Mezilidská diplomacie***

- řešení situací nekonfliktní cestou, pomoc při řešení problémů, apod.

Shostromova typologie manipulace

- Diktátor** – odvolává se na autoritu a tradici
(často autoritativní šéf nebo otec rodiny)
- Chudáček** – zdůrazňuje své handicapy
(proklamovanou neschopností zastírá neochotu)
- Počtář** – řídí se tím, co je pro něj v dané situaci nejvýhodnější
- Břečťan** – předstírá závislost na ostatních
(trpí často hypochondrií a zdůrazňují nepřízeň osudu)
- Drsňák** – manipuluje hrubostí, je pevně přesvědčen o své pravdě,
nepřipouští kompromis ani diskuzi,
- Obětavec** – „nejhorší jsou nejhodnější lidé“, je poměrně často zastoupen
v rodině, především v osobě matky.
- Poslední spravedlivý** – kritzuje, vyvolává pocit viny, své chyby přehlíží.
Je typický především pro mužské pohlaví.
- Opatrovatel** – neustále se stará o druhé, ale často proti jejich vůli. Žije v
představě, že sám ví nejlépe, co je pro ostatní dobré.
- Mafián** – manipuluje silou jako drsňák, ale zároveň nabízí určitou
ochranu a záštitu. („Kdo nejde se mnou, jde proti mně“.)
Časté v politice

Jak poznat manipulátora

Manipulátor dle Isabelle Nazare-Aga

- 1. Je egocentrický.**
- 2. Přenáší zodpovědnost ze sebe na druhé.**
- 3. Navozuje u oběti pocit viny.**
- 4. Nesdělují jasně své požadavky, potřeby.**
- 5. Odpovídá většinou neurčitě.**
- 6. Mění své postoje podle situace a podle osoby, s níž právě komunikuje.**
- 7. Své potřeby zakrývá logickými důvody.**
- 8. Požaduje od druhých dokonalost, neměnnost názorů apod.**
- 9. Zpochybňuje kvality druhých, nenápadně druhé kritizuje a soudí, hovoří o nich s despektem.**
- 10. Rád komunikuje nepřímo. Přes třetí osobu, telefonicky, písemně apod.**

11. **Zasívá nesvár, podněcuje podezíravost.**
12. **Často ze sebe dělá oběť, aby ho ostatní litovali.**
13. **Nedbá na žádosti druhých, přičemž tvrdí pravý opak.**
14. **Využívá morálních zásad druhých k naplnění vlastních potřeb.**
15. **Citově či jinak vydírá nebo vyhrožuje. Skrytě nebo otevřeně.**
16. **Často mění téma uprostřed hovoru.**
17. **Vyhýbá se pracovním schůzkám a poradám.**
18. **Zaměřuje se na neznalosti druhých a snaží se tak vyvolat dojem, že „má navrch“.**
19. **Lže.**
20. **Překrucuje a interpretuje výroky druhých.**
21. **Závidí třeba i osobám velmi blízkým.**
22. **Nesnází kritiku. Dokáže popírat zcela zřejmá fakta.**
23. **Nedbá na práva, potřeby a přání druhých.**
24. **Často vydává pokyny a nutí druhé jednat na poslední chvíli.**
25. **Jeho slovní projev zní logicky, avšak jeho postoje, činy nebo způsob života svědčí o pravém opaku.**
26. **Dává dary, snaží se zalíbit, lichotí a nečekaně projevuje drobné úsluhy.**
27. **V jeho přítomnosti se ostatní cítí nepříjemně a nesvobodně.**
28. **Jde naprosto důsledně za svým cílem, ovšem na úkor druhých.**
29. **Přiměje oběť k jednání, které by o vlastní vůli nejspíš nedopustila.**
30. **Lidé, kteří ho znají, o něm stále hovoří, i když není přítomen.**

Obrana proti manipulaci

- 1. Rozpoznat manipulaci a hrozící nebezpečí.**
- 2. Pěstovat si vlastní sebevědomí. Nemyslet si, že manipulátor je dokonalejší.**
- 3. Mít jasnou představu o svých právech.**
- 4. Umět odmítnout manipulátorovu žádost, nemít vůči němu zábrany a závazky.**
- 5. Naučit se postupům, jak konkrétní manipulační techniky zneškodnit**
 - Ignorování a pokračování
 - Předstírání prostoduchosti
 - Přeskakující gramofonová deska (asertivita)
 - Změna perspektivy
 - Vystoupení za hry – přerušení rozhovoru
 - Otázky a naslouchání – upřesňující trychtýř

Hodnocení :

Nejméně 10 znaků – můžeme hovořit o manipulaci

Při nižším počtu znaků se jedná spíš o ojedinělé chování a postoje, které sice neblaze ovlivňují vývoj vašeho vztahu, ale nelze hovořit o „manipulátorovi“.

Při naplnění 15 a více znaků se naopak již dá hovořit o patologickém manipulátorovi.

Manipulace není výsadou žen nebo mužů. Manipulátoři se nevyskytují častěji na určitých místech. Působí ve společnosti, v rodině, v partnerských vztazích i na pracovištích.

Manipulátor je typ osobnosti. Jedná se o narcistickou osobnost, která je z psychiatrického hlediska patologická, ale četnější hlubší studie o ní chybí.

Je tedy zásadní rozdíl mezi být manipulátor a používat manipulaci. Manipulátoři představují přibližně **pouze tři procenta populace** přesto systematicky působí značná devastující poškození devadesáti procentům lidí ve svém okolí.

Pro definování těchto osobností se sice používá termín „manipulátor“ nebo „osobnost s manipulativními rysy“ či „s manipulativním jednáním“, ale neznamena to, že takoví jedinci neustále projevují jen své temné a démonické stránky. Jako všichni lidé mají i manipulátoři pozitivní vlastnosti, a právě proto je obtížné rychle a jednoznačně jejich osobnost odhalit.

Použité zdroje:

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti*. 6. vyd.

Praha: Grada, 2010.

ISBN 978-80-247-3133-9.

ATKINSONOVÁ, Rita L. *Psychologie*. 1. vyd.

Praha: Victoria Publishing, 1995, 863 s.

ISBN 80-856-0535-X

NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*.

Praha: SPN, 1972.

GILLERNOVÁ, Ilona a Jiří BURIÁNEK. *Základy psychologie, sociologie: základy společenských věd pro střední školy*. Vyd. 1. Praha: Fortuna, 1995, 157 s. Učebnice (Fortuna). ISBN 80-716-8242-X.

KLIMEŠ, Jeroným. *Partneři a rozchody*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 239 s. ISBN 80-736-7045-3.
